

HANDEL LUDŹMI W CELU USUNIĘCIA NARZĄDÓW W UJĘCIU PRAWNOMIĘDZYNARODOWYM

Handel ludźmi jest zjawiskiem globalnym; przestępstwem, które występuje niemal w każdym państwie na świecie.¹ Zaliczany do grupy przestępstw określanych mianem *low risk, high profit crimes*, jest też trzecim, po handlu narkotykami i bronią, najbardziej dochodowym typem zorganizowanej przestępczości. Handel ludźmi stanowi też rażące naruszenie praw podstawowych, nieodłącznie związanych z godnością człowieka.²

Niniejsze opracowanie dotyczy handlu ludźmi w celu usunięcia narządów, jednej ze słabiej zbadanych postaci tego przestępstwa. Przedstawione w celu przybliżenia tej tematyki instrumenty prawa międzynarodowego obejmują regulacje z zakresu prawa karnego, prawa medycznego oraz ochrony praw człowieka. Różnorodność omawianych dziedzin prawa wynika z faktu, że ze względu na wielowymiarowy charakter przestępstwa handlu ludźmi w celu usunięcia narządów, jego skuteczne zwalczanie wymaga skoordynowanego podejścia na wielu płaszczyznach.

Punktem wyjścia dla omawianej problematyki jest definicja handlu ludźmi w prawie międzynarodowym. Pierwsza uniwersalna definicja tego zjawiska znalazła się w Protokole o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi uzupełniającym Konwencję o międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 2000 roku (dalej: Protokół z Palermo).³ Stanowi ona kombinację trzech elementów: określonych za pomocą znamion czasownikowych czynności, wskazanych metod oraz celu polegającego na wykorzystaniu ofiary. Zgodnie z Protokołem z Palermo handel ludźmi stanowią czynności polegające na werbowaniu, transporcie, przekazywaniu, przechowywaniu lub przyjmowaniu osób;

1 Szerzej: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Global report on trafficking in persons*, 2009.

2 Z. Lasocik, *Handel ludźmi, zapobieganie i ściganie*, Warszawa 2006, s. 16.

3 Instrument ten ratyfikowało jak dotąd 150 państw, wobec czego mówienie o jego uniwersalnym charakterze wydaje się uzasadnione. Status ratyfikacji Protokołu z Palermo dostępny w Internecie: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mdsg_no=XVIII-12-a&chapter=18&lang=en (dostęp: 14 grudnia 2012 r.).

z zastosowaniem metod, takich jak: groźba, użycie siły (lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu), uprowadzenie, oszustwo, wprowadzenie w błąd, nadużycie władzy lub wykorzystanie słabości, wręczenie lub przyjęcie płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, podjęte w celu wykorzystania, które obejmuje, jako minimum: wykorzystywanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie, albo usunięcie narządów.^{4,5} Uzupełnieniem definicji jest przepis zobowiązujący państwa–strony do podjęcia odpowiednich działań, koniecznych dla uznania za przestępstwa określonych w niej czynów, jeżeli popełnione zostały umyślnie.⁶

Element pierwszy – wskazane czynności – umożliwia pociągnięcie do odpowiedzialności wszystkich osób świadomie zaangażowanych w każdy z etapów procesu handlu ludźmi. Należy zauważyć, że w odróżnieniu od innych postaci tego przestępstwa, handel ludźmi w celu usunięcia narządów wymaga też zaangażowania specjalistów – lekarzy, pielęgniarek oraz kierowców karettek; niezbędne jest też odpowiednie zaplecze medyczne.⁷

Kluczowym z punktu widzenia skuteczności całej definicji jest jej drugi element. Użycie którejkolwiek z wymienionych metod powoduje bowiem, że ewentualna zgoda ofiary nie ma znaczenia i nie może stanowić okoliczności wyłączającej odpowiedzialność sprawców. Należy też dodać, że element ten jest konieczny tylko wtedy, gdy ofiarą jest osoba powyżej osiemnastego roku życia, natomiast w przypadku przestępstwa handlu dziećmi definicja obejmuje tylko wskazane czynności oraz cel.⁸

Metody działania obrazują też, w jaki sposób dochodzi do tego, że dana osoba pada ofiarą przestępstwa. Jednym z kluczowych pojęć wymienionych w ramach drugiego elementu definicji jest pojęcie „wykorzystania słabości” (*abuse of a position of vulnerability*), które należy rozumieć jako odniesienie do każdej sytuacji, w której dana osoba poddaje się nadużyciu, ponieważ nie posiada realnej i akceptowalnej

4 Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r., Dz.U. y 2005 r. Nr 18, poz. 160, art. 3(a).

5 Taka sama definicja handlu ludźmi przyjęta została w Konwencji Rady Europy z 2005 roku, a niemal identyczna w Dyrektywie 2011/36/UE.

6 Protokół o zapobieganiu..., *op. cit.*, art. 5.

7 Jednym z przykładów tego, jak wiele różnych osób zaangażowanych może być w popełnienie przestępstwa handlu ludźmi w celu usunięcia narządów jest sprawa *Netcare Kwa-Zulu Limited* z RPA z 2010 roku. Zarzuty postawiono wówczas m.in. szpitalowi, pięciu lekarzom, dwóm pracownikom administracyjnym oraz tłumaczowi. Ponadto, co częste w przypadku tego przestępstwa, sprawa ta miała wymiar transnarodowy – ofiary pochodziły z Rumunii i Brazylii, gdzie rekrutowane były przez dalszych członków grupy. Część z nich udało się zatrzymać dzięki współpracy organów ścigania. Szerzej: J. Allain, *Trafficking of persons for the removal of organs and the admission of guilt of a South African hospital*, „Medical Law Review” 2011, No 19: 117–122.

8 Protokół o zapobieganiu..., *op. cit.*, art. 3(c) i (d).

alternatywy.⁹ Podobnie jak w przypadku pozostałych postaci tego przestępstwa, ofiary handlu ludźmi w celu usunięcia narządów bardzo często rekrutowane są spośród najuboższych mieszkańców państw rozwijających się lub borykających z problemami, takimi jak głód czy konflikty wewnętrzne.¹⁰ Przestępcy wykorzystują tragiczne położenie ofiar i kusząc obietnicami korzyści finansowych przekonują do sprzedaży narządów. Często na taki drastyczny krok decydują się jednostki, które nie widzą innej możliwości spłaty zaciągniętego długu lub utrzymania rodziny. Innymi metodami, jakie wymienia się w kontekście omawianej problematyki, jest oszustwo, groźba i wprowadzenie w błąd oraz wręczenie lub przyjęcie płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą. Metody te mogą też występować kumulatywnie.¹¹

Element trzeci określa cel, w jakim dokonywane jest to przestępstwo. Istotnym jest, że dla wyczerpania znamion przestępstwa handlu ludźmi wystarczający będzie sam zamiar, nie ma natomiast znaczenia czy doszło do wykorzystania ofiary, czy też nie.

Problematyce handlu ludźmi poświęca się w ostatnich latach coraz więcej uwagi. Rośnie też liczba podejmowanych na forum międzynarodowym inicjatyw, mających na celu zwalczanie tego przestępstwa oraz zwiększanie świadomości na jego temat. W 2010 roku w kwestii handlu ludźmi po raz pierwszy wypowiedział się Europejski Trybunał Praw Człowieka – w orzeczeniu w sprawie *Rantsev* Trybunał stwierdził, że handel ludźmi w rozumieniu Protokołu z Palermo stanowi naruszenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, bowiem sprzeczny jest „z duchem i celem” zakazującego niewolnictwa, poddaństwa i pracy przymusowej artykułu 4 tego instrumentu.¹²

Należy jednak mieć na uwadze, że nie wszystkie aspekty handlu ludźmi są jednakowo eksponowane; najwięcej uwagi poświęca się problematyce wykorzystania polegającego na wymuszonej prostytucji i pracy przymusowej – dwóm najczęściej występującym obliczom tej zbrodni. Handel ludźmi w celu usunięcia narządów stanowi natomiast jedno ze słabiej zbadanych postaci tego przestępstwa. Niemal wszystkie opracowania dotyczące tego zagadnienia podkreślają, że wiedza na jego temat jest niewystarczająca.¹³

9 W Protokole z Palermo nie ma definicji pojęcia „wykorzystania słabości”, jednak wskazówki dotyczące jego interpretacji znaleźć można w pracach przygotowawczych: UNODC, *Travaux Préparatoires of the negotiations for the elaboration of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto*, 2006, s. 347.

10 United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking, *Background paper on human trafficking for the removal of organs and body parts*, 2008, s. 2.

11 Fragment ten stanowi pewne uproszczenie. Tematyka ta jest bardzo rozległa, a metody działań sprawców bywają bardzo zróżnicowane.

12 Wyrok z 7 stycznia 2010 r. w sprawie *Rantsev* przeciwko Rosji i Cyprowi, skarga nr 25965/04.

13 Szerzej: Council of Europe and United Nations (CoE, UN), *Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs*, 2009, s. 5.

Omawiany temat jest trudny także ze względu na zafalszowany obraz tego zjawiska, jaki prezentowany jest w mediach. Sensacyjne doniesienia przedstawiające historie o pechowych turystach, którzy obudzili się bez nerki lub o masowo porywanych w celu pozyskania narządów dzieciach pojawiają się co jakiś czas w środkach masowego przekazu.¹⁴ Jak wskazują specjaliści z ONZ i Rady Europy, nie udało się jak dotąd potwierdzić żadnej z tego typu opowieści, wiadomo jednak, że *modus operandi* sprawców udokumentowanych przypadków popełnienia tego przestępstwa znacznie odbiega od prezentowanych w mediach sensacji. Powielanie takich nieprawdziwych historii jest nie tylko wprowadzaniem w błąd opinii społecznej, wskazuje się, że działania takie mogą mieć bardzo niekorzystny wpływ na funkcjonowanie systemu altruistycznego dawstwa narządów.¹⁵ Przewodniczący Polskiej Rady Transplantacyjnej, Piotr Kaliciński publikowanie tego typu nie popartych żadnymi oficjalnymi dowodami rewelacji określił wprost jako nóż wbijany w plecy polskiej transplantologii.¹⁶

Jak wynika z prac przygotowawczych, propozycja, aby element trzeciej definicji handlu ludźmi uwzględniał także cel polegający na usunięciu narządów pojawiła się na stosunkowo późnym etapie prac nad Protokołem z Palermo i szybko znalazła wielu przeciwników, którzy podnosili, że wskazane rozwiązanie byłoby sprzeczne z zakresem przedmiotowym przygotowywanego instrumentu.¹⁷

Ostateczna decyzja o uwzględnieniu tej kategorii w definicji przyczyniła się do lepszego rozróżnienia dwóch powiązanych ze sobą, ale mimo wszystko odrębnych prawnie i technicznie zagadnień: handlu ludźmi w celu usunięcia narządów oraz handlu samymi narządami.¹⁸ Choć obecnie nie ma wątpliwości, że zjawiska te różnią się od siebie, to mimo wszystko nadal bywają mylone, zarówno w opinii społecznej, jak i w środowiskach naukowych. Ich podobieństwo zachodzi przede wszystkim na poziomie leżących u ich podstaw przyczyn, z których najważniejszą jest niedostateczna liczba legalnie pozyskiwanych narządów.¹⁹

Transplantologia jako metoda leczenia padła niejako ofiarą własnego sukcesu – jej rozwój począwszy od lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku jest imponujący.²⁰ Obecnie dla wielu pacjentów przeszczep jest najbardziej pożądaną terapią i bardzo często też jedyną, dającą możliwość pełnego powrotu do zdrowia. Stan ten spowodował, że współczesne problemy transplantologii na świecie związane są

14 L. Szymowski, Nekrobiznes, dostępny w Internecie: <<http://wiadomosci.onet.pl/kiosk/nerkobiznes,1,3699156,wiadomosc.html>> (dostęp: 14 grudnia 2012 r.).

15 Szerzej: CoE, UN, *op. cit.*, s. 60–61.

16 L. Szymowski, Nekrobiznes, *op. cit.*

17 UNODC, *Travaux Préparatoires...*, *op. cit.*, s. 344.

18 A. Gallagher, *The International Law of Human Trafficking*, Cambridge University Press 2010, s. 39.

19 CoE, UN, *op. cit.*, s. 55.

20 Szerzej: W. Rowiński, *Prawne i organizacyjne warunki przeszczepu narządów w Polsce*, [w]: Z. Lasocik (red.), *Handel ludźmi, zapobieganie i ściganie*, Warszawa 2006, s. 317 i n.

przede wszystkim z niedostatkiem narządów,²¹ czego skutkiem jest wzrost operacji przeprowadzanych poza oficjalnym systemem, a tym samym wzmożony popyt na nielegalnie pozyskane narządy.

Rozróżnienie obu fenomenów – handlu ludźmi w celu usunięcia narządów i handlu narządami ma zasadnicze znaczenie z punktu widzenia możliwości bardziej efektywnego przeciwdziałania tym praktykom, jak i zapewniania skuteczniejszej ochrony i pomocy ofiarom. Jest ono o tyle utrudnione, ponieważ nie istnieje na gruncie prawa międzynarodowego definicja handlu narządami.²² Mimo tych braków, można jednak bez trudu wskazać, że podstawowa różnica dotyczy obiektu przestępstwa – w przypadku handlu ludźmi są to osoby, w drugim przypadku obiekt stanowią same narządy. Stwierdzenie to ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia praw ofiar.²³ Należy bowiem zaznaczyć, że w przypadku handlu narządami, żywy dawca w celach komercyjnych nie jest osobą pokrzywdzoną, a nawet sam dopuszczać się może naruszenia prawa, gdyż zasadą jest, że narządy ludzkie nie powinny stanowić źródła zysku.²⁴ Natomiast osoba, która padła ofiarą handlu ludźmi w celu usunięcia narządów, jest ofiarą ciężkiego przestępstwa i jako taka potrzebuje wszechstronnej opieki oraz przysługuje jej szereg praw w związku z postępowaniem karnym przeciwko sprawcom.

Wobec powyższego, wydaje się, że szczególne znaczenie powinna mieć właściwa implementacja i stosowanie definicji handlu ludźmi, w ten sposób, aby prowadziły do prawidłowej identyfikacji ofiar tego przestępstwa.²⁵ Należy w tym miejscu raz jeszcze podkreślić, że zgodnie z Protokołem z Palermo zgoda ofiary nie powinna mieć żadnego znaczenia w przypadku, gdy którakolwiek z wskazanych w definicji metod została zastosowana przez sprawcę. Niemniej jednak metody takie jak oszustwo, groźba lub wykorzystanie słabości w celu uzyskania zgody mogą wprowadzać w błąd co do kwalifikacji czynu, dlatego też wskazana jest najwyższa staranność przy analizowaniu poszczególnych przypadków. Istotne w tym zakresie są również działania nakierowane na zwiększanie świadomości (zwłaszcza wśród organów ścigania i sędziów) związanej z przestępstwem handlu ludźmi oraz szerzenie wiedzy na temat sposobów działania sprawców. Każde zaniebdanie

21 Jak wskazują dane Komisji Europejskiej, w samej Europie jest 61 tysięcy osób oczekujących na przeszczep. Każdego dnia umiera około 12 z nich. <http://www.edqm.eu/en/European-day-for-organ-donation-1223.html> (dostęp: 16 grudnia 2012 r.).

22 CoE, UN, *op. cit.*, s.12.

23 *Ibidem*, s. 56.

24 Polska ustawa transplantacyjna przewiduje odpowiedzialność karną m.in. za „rozpowszechnianie ogłoszeń o odpłatnym zbyciu, nabyciu lub o pośredniczeniu w odpłatnym zbyciu lub nabyciu komórki, tkanki lub narządu w celu ich przeszczepienia”. Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów, Dz.U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1411, art. 43.

25 Problematyka identyfikacji ofiar jest zagadnieniem o wiele szerszym i dotyczącym wszystkich aspektów handlu ludźmi. W strategii UE w sprawie zwalczania Handlu Ludźmi na pierwszym miejscu wśród wskazanych priorytetów znalazł się punkt dotyczący identyfikacji i ochrony ofiar. Zob. szerzej: The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012–2016, s. 6.

w kwestii wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności sprawy może sprawić, że ofiary handlu ludźmi pozbawione zostaną należnej im zgodnie ze standardami międzynarodowymi pomocy.

Dopełnieniem powyższych rozważań będzie krótkie omówienie międzynarodowych regulacji związanych transplantologią. Zasada, zgodnie z którą jest zabronione, aby ludzkie ciało lub jego części jako takie, były źródłem korzyści majątkowej jest utrwalona w dorobku prawnym Rady Europy. Sformułowana po raz pierwszy w Rezolucji Komitetu Ministrów z 1978 roku,²⁶ została powtórzona w Konwencji RE o prawach człowieka i biomedycynie,²⁷ a następnie w Protokole dodatkowym dotyczącym transplantacji narządów i tkanek pochodzenia ludzkiego.²⁸

Również ustawodawstwo Unii Europejskiej dotyka problemu transplantacji narządów. Istotnym instrumentem jest tutaj Dyrektywa 2010/45/UE, której przepisy stanowią, że dawstwo narządów powinno mieć charakter dobrowolny i nieodpłatny. Zasada ta nie stoi jednak na przeszkodzie w otrzymaniu przez żywych dawców rekompensaty, pod warunkiem, że jest ona ściśle ograniczona do pokrycia kosztów poniesionych i przychodów utraconych w związku z aktem dawstwa.²⁹

Na poziomie uniwersalnym zakaz czerpania korzyści majątkowych z narządów, tkanek i komórek ludzkich nie znalazł jak dotąd odzwierciedlenia w wiążących normach prawa międzynarodowego, pojawia się natomiast w instrumentach *soft law* Światowej Organizacji Zdrowia. Najistotniejszym dokumentem w tym zakresie są Zasady dotyczące ludzkich komórek, tkanek i transplantacji narządów (*Guiding principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation*) opracowane przez tę organizację w 1991 roku, a uaktualnione w roku 2010.

Instrument ten miał duży wpływ na ustawodawstwa państw oraz na kodeksy etyki zawodowej lekarzy na całym świecie. Najważniejszą – z punktu widzenia omawianego tematu – jest zasada numer pięć, która stanowi, że komórki, tkanki i narządy powinny być przekazywane wyłącznie nieodpłatnie, bez jakiegokolwiek wynagrodzenia pieniężnego lub innego wynagrodzenia o wartości pieniężnej. Ponadto, zabronione powinno być nabywanie lub oferowanie do nabycia komórek, tkanek lub narządów dla celów transplantacji lub ich sprzedaż przez żywe osoby lub przez krewnych osoby zmarłej. W dalszej części instrument ten precyzuje, że wskazane zakazy nie wykluczają zwrotu rozsądnie poniesionych i możliwych do zweryfikowania kosztów poniesionych przez dawcę. Kategoria ta obejmuje m.in.

26 Rezolucja 78 (29) Komitetu Ministrów RE.

27 Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w dziedzinie zastosowania biologii i medycyny z 4 kwietnia 1997 roku, art. 21.

28 Protokół dodatkowy dotyczący transplantacji narządów i tkanek pochodzenia ludzkiego, otwarty do podpisu 24 stycznia 2002 roku, art. 21 i 22.

29 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/45/UE z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie norm jakości i bezpieczeństwa narządów ludzkich przeznaczonych do przeszczepienia, art. 13.

koszty pobrania i przechowywania narządów pobranych od dawcy oraz utracony przez niego dochód.³⁰

Jak podkreśla Światowa Organizacja Zdrowia, zasada zakazująca czerpania korzyści z części ludzkiego ciała jest kluczowa, a jej naruszenie sprzeniewierza się instytucji altruistycznego dawstwa narządów, która stanowić powinna podstawę systemu transplantacji.³¹ Choć jest to pogląd dominujący, to jednak w dyskursie nad przyszłością transplantologii pojawiają się także głosy postulujące wprowadzenie legalizacji sprzedaży własnych narządów. Jak bowiem twierdzą zwolennicy takiego rozwiązania, ograniczyłoby ono przychody działających nielegalnie zorganizowanych grup i przyczyniłoby się do zwiększenia liczby dostępnych dla celów transplantacji narządów.³²

Jedynym państwem, które zdecydowało się na wprowadzenie takiego rozwiązania, jest Iran. Od 1988 roku państwo irańskie może nabywać narządy od osób, które dobrowolnie zgłosiły chęć zostania dawcą. Osoby, które się na to zdecydują, otrzymują w zamian wynagrodzenie, opiekę medyczną i roczne ubezpieczenie zdrowotne.³³ Co istotne, system ten zabrania przeszczepiania narządów własnych obywateli cudzoziemcom, co zapobiegać ma rozwojowi tzw. turystyki transplantacyjnej.

Rozwiązanie to osiągnęło zakładane cele – w ciągu dziesięciu lat podaż narządów wzrosła do tego stopnia, iż Irańczycy nie muszą oczekiwać na przeszczep, wskazuje się też, że pacjenci o wiele szybciej wracają do zdrowia.³⁴ Pod względem skuteczności można więc mówić o sukcesie. Niemniej jednak system ten rodzi bardzo wiele wątpliwości natury etycznej, wobec czego nie wydaje się, aby miał jakiegokolwiek szanse na bardziej powszechne zastosowanie.³⁵

BIBLIOGRAFIA

1. Allain J., Trafficking of persons for the removal of organs and the admission of guilt of a South African hospital, „Medical Law Review” 2011, No 19.
2. Friedman L.A., Payment for living organ donation should be legalised, *BMJ*, 2006.
3. Gallagher A., *The International Law of Human Trafficking*, Cambridge University Press, 2010.
4. Ghods A.J., Ethical issues and living unrelated donor kidney transplantation, *Iranian journal of kidney diseases*, 2009.

30 WHA Resolution WHA63.22, Guiding principles on human cell, tissue and organ transplantation.

31 CoE, UN, *op. cit.*, s.12.

32 Szerzej: A.L. Friedman, Payment for living organ donation should be legalised, *BMJ* 2006, s. 746–748.

33 CoE, UN, *op. cit.*, s.12.

34 *Ibidem*, s. 31.

35 Szerzej: A.J. Ghods, Ethical issues and living unrelated donor kidney transplantation, „Iranian journal of kidney diseases” 2009, 183–191.

5. Lasocik Z., *Handel ludźmi, zapobieganie i ściganie*, Warszawa 2006.
6. Rowiński W., *Prawne i organizacyjne warunki przeszczepu narządów w Polsce*, [w:] Lasocik Z. (red.), *Handel ludźmi, zapobieganie i ściganie*, Warszawa 2006.
7. Council of Europe and United Nations (CoE, UN), *Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs*, 2009.
8. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/45/UE z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie norm jakości i bezpieczeństwa narządów ludzkich przeznaczonych do przeszczepienia.
9. Dyrektywa 2011/36/UE.
10. Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w dziedzinie zastosowania biologii i medycyny z 4 kwietnia 1997 roku.
11. Protokół dodatkowy dotyczący transplantacji narządów i tkanek pochodzenia ludzkiego, otwarty do podpisu 24 stycznia 2002 roku.
12. WHA Resolution WHA63.22, *Guiding principles on human cell, tissue and organ transplantation*.
13. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Global report on trafficking in persons*, 2009
14. Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz.U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1411, art. 43).
15. Wyrok z 7 stycznia 2010 r. w sprawie Rantsev przeciwko Rosji i Cyprówi, skarga nr 25965/04

TRAFFICKING IN PERSONS FOR THE PURPOSE OF ORGAN REMOVAL FROM AN INTERNATIONAL LEGAL PERSPECTIVE

The article concerns the issue of trafficking in persons for the purpose of organ removal in international law.

Trafficking in persons is a serious crime and a gross violation of human rights, which affects nearly every country in the world. The most common examples of this heinous offence are trafficking for sexual exploitation and forced labour. Although the definition of trafficking in persons, as set forth in the Palermo Protocol, includes exploitation for the purpose of organ removal, there is still little knowledge of what the phenomenon entails.

A distinction should be made between trafficking in human beings for the purpose of organ removal and organ trafficking. Although these phenomena share the same root causes – organ shortage, the differentiation between them is essential in order to provide an effective criminal justice response and to better protect victims. Considering those issues, it is also worth to analysing international standards concerning organ transplantation, emerging both on the regional and global level.

Key words: Trafficking in persons, human trafficking, organ trafficking, human rights, organized crime, transplantation